VIKIPEEDIA

Vambisa keel

See artikkel ootab keeletoimetamist.
Kui oskad, siis palun aita artiklit keeleliselt parandada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Vambisa_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

See artikkel vajab toimetamist. *(Aprill 2015)*
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Vambisa_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Vambisa keel on Hibaro keelkonna üks neljast keelest.[2] Vambisa keelt räägitakse vambisa hõimu poolt, kes elavad Peruus. Nende populatsioon on umbes 20 000 inimest.[3] Vambisa keelt räägib 2000. aasta seisuga 9300 inimest. Vambisa keele alternatiivnimed on: humabisa, huambiza ja wambisa. Vambisa keel kasutab ladina kirja[1]

vambisa keel	
Kõneldakse	Peruu
Piirkonnad	Santiago ja Marañóni jõe kallastel
Kokku kõnelejaid	9330 (2000)[1]
Keelesugulus	Hibaro keelkond
Keelekoodid	
ISO 639-1	-
ISO 639-2	-
ISO 639-3	hub

Sisukord

Hibaro keelkond
Asuala
Arvsõnad
Keele struktuuri andmed
Keele näiteid
Lisaks
Viited

Hibaro keelkond

Hibaro keelkonnas on neli elus olevat keelt: aguaruna keel, atšuari keel, šuari keel, vambisa keel.[2] Hibaro keelkonna keeli räägib 89 630 inimest. Riigid, kus selle keelkonna keeli räägitakse on Ecuador ja Peruu.[1]

Asuala

Vambisa keelt kõneldakse Peruu põhjaosas, Andide džunglis, Morona ja Santiago jõgede kallastel. [1]

Arvsõnad

Nagu paljudes hibaro keelkonna keeltes, ei ole ka vambisa keeles eriti palju arvsõnu (päriselt ainult neli). Kõrgemaid numbreid on võimalik lugeda atšuari keeles, kuid vaid kasutades pikki sõnu, mis on kokku kombineeritud arvudest 1-4 ja liidetud sõnaga käsi ehk “uwej”. Tänapäeval kasutavad enamik atšuari rahvast hispaania keelseid numbreid.

Vambisa keele numbrid ühest kümneni[4] :

Arvsõnad 1-10

üks	tikichik
kaks	jimar
kolm	kampatum
neli	aintuk aintuk
viis	uwejan chikichkinak amua
kuus	junia uwejan chikichkinak iraku
seitse	junia uwejan jimaran iraku
kaheksa	junia uwejan kampatum iraku
üheksa	junia uwejan aintuk aintuk iraku
kümme	uwejan mai amua

Keele struktuuri andmed

Vambisa keele sõnajärjetüpoloogia on SOV ehk alus-sihitis-verb. Nt “Ta teda armastab”. [1]

Vambisa tähestikus on 18 häälikut.[5]

Vambisa keele tähestik

A	Ch	E	G	I	J	K	M	N	P	R	S	Sh	T	Ts	U	W	Y

Häälduses on huvitav, et pehmeid suulaehäälikuid hääldatakse hoopis ‘g’-na, juhul kui nad paiknevad lause lõpus ja neile järgneb täishäälik nt jwawkiu/ [waingiou] 'leitud' ; /kupwkiu/ [kupihgiou] 'nõrk'. Teatud täishäälikud mida muidu sõna keskel hääldatakse selgelt välja muutuvad helituks, kui neid ei rõhutata. Rõhu asetus häälduses on üleüldse väga oluline, sest kui näiteks täishäälikuühendi korral eismest vokaali ei rõhutata, siis võib ta kõlada kui konsonant. Vambisa keelde on mitmeid sõnu laenatud hispaania ja ketšua keeltest.[6]

Keele näiteid

Vambisa keeles: tnta pukapkd hdwaij – vesi mullitab

waki'tkitoiti – hiljem tuleb ta tagasi koju

pujumek – tere

pungcurait? – kuidas sul läheb?[6]

Lisaks

Keelestaatuse number on 5 (arenev). Vambisa keele kirjaoskus on 50%. Enamik vambisa hõimu lastest omandab vambisa keele. [1]

Brent Berlin tegi kindlaks, et inglased suudavad vambisa keeles lindudel ning kaladel vahet teha, kuigi nad ei ole vambisa keelt kunagi kuulnud.[7]

Viited

1. Huambisa, Huambiza, Wambisa (http://www.ethnologue.com/language/hub/***EDITION***), Ethnologue, vaadatud oktoobris 2013 (*inglise keeles*)
2. Eesti Keele Instituudi lehe (http://www.eki.ee/knab/lgv/aejj.htm) Hibaro keelkonna kirjeldus
3. Huambiza of Peru (http://www.peoplegroups.org/Explore/groupdetails.aspx?peid=17538) inglise keeles
4. "Ktunaxa Numbers Phrase Book" (http://www.native-languages.org/numbers/huambisa_numbers.htm). Vaadatud oktoober, 2013. Inglise keeles.
5. Vambisa sõnaraamat (http://www-01.sil.org/americas/peru/pubs/slp24.pdf), hispaania keeles.
6. Notes on Huambisa Phonemies (http://archive.org/stream/rosettaproject_hub_phon-1/rosettaproject_hub_phon-1_djvu.txt), inglise keeles.
7. Synaesthesia—AWindow Into Perception, Thought and Language (http://www.imprint.co.uk/rama/synaesthesia.pdf) inglise keeles

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Vambisa_keel&oldid=5496620"

Selle lehekülje viimane muutmine: 14:05, 26. november 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.